

Wyrok z dnia 19 grudnia 2000 r.

II UKN 150/00

Zmiana (po dniu 1 stycznia 1997 r.) ubezpieczenia społecznego rolnika, równocześnie objętego z mocy art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (w brzmieniu sprzed tej daty; jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.) ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, na ubezpieczenie z ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) następuje od miesiąca złożenia oświadczenia przewidzianego art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585).

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2000 r. sprawy z wniosku Krzysztofa D. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w Ł. o ustalenie obowiązku ubezpieczenia, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8 grudnia 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Krzysztof D., prowadzący od 1 kwietnia 1992 r. działalność gospodarczą w zakresie transportu oraz hodowlę ryb akwariowych (dział specjalny produkcji rolnej), zgłoszoną od 1 kwietnia 1996 r. do ewidencji, opłacał od dnia 2 czerwca 1993 r. składki na rolnicze ubezpieczenie społeczne. Decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 stycznia 1997 r. został z urzędu objęty ubezpieczeniem społecznym na podstawie art. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst:

Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm., zwaną "ustawą o u.s.o.p.d.g."), a w rezultacie, decyzją Oddziału Regionalnego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Ł. z dnia 6 kwietnia 1998 r., wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników.

Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z dnia 23 lutego 1999 r. oddalił odwołanie, w którym ubezpieczony domagał się objęcia od dnia 1 stycznia 1997 r. ubezpieczeniem na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm., zwaną "ustawą o u.s.r.").

Sąd Apelacyjny wniosek ten częściowo uwzględnił, ustalwszy wyrokiem z dnia 8 grudnia 1999 r. obowiązek rolniczego ubezpieczenia społecznego od dnia 1 stycznia 1998 r. W pozostałym zakresie apelację oddalił. Sąd drugiej instancji stwierdził wprawdzie istnienie przesłanek równoczesnego objęcia skarżącego ubezpieczeniem społecznym rolników oraz ubezpieczeniem osób prowadzących działalność gospodarczą od dnia 1 stycznia 1994 r. (od chwili opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych hodowli ryb słodkowodnych jako działu specjalnego produkcji rolnej), lecz możliwość zmiany ubezpieczenia na rolnicze przyjął dopiero na skutek wniosku złożonego w styczniu 1998 r., w trybie art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585, zwaną "ustawą zmieniającą").

W kasacji ubezpieczony wniósł o zmianę wyroku w części oddalającej apelację, domagając się ustalenia, że podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 1 stycznia 1997 r. Wniosek ten oparł na podstawie naruszenia prawa materialnego - przepisów oraz art. 7 ust. 1 pkt 1, art. 16 ust. 1 w związku z art. 38 pkt 2 ustawy o u.s.r. "przez przyjęcie, że prowadzenie działu specjalnego produkcji rolnej nie powoduje powstania ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy, co prowadziło do naruszenia art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585) przez ustalenie późniejszej daty objęcia ubezpieczeniem rolniczym niż data wejścia tego przepisu w życie (1 stycznia 1997 r.)" oraz art. 1 ustawy o u.s.o.p.d.g. przez przyjęcie, że zgłoszona do ewidencji działalność gospodarcza była rzeczywiście wykonywana.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący posługuje się trafnym argumentem o decydującym dla objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r.

o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin fakcie prowadzenia zarejestrowanej działalności gospodarczej, a nie samego jej zgłoszenia do ewidencji. Argument ten nie ma jednak żadnego znaczenia dla rozpoznania kasacji opartej wyłącznie na podstawie z art. 393¹ pkt 1 KPC, albowiem Sąd Najwyższy w takim wypadku związany jest stanem faktycznym stanowiącym postawę zaskarżonego wyroku (art. 393¹⁵ in fine KPC, w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2000 r.). Uwzględniając ten stan Sąd Najwyższy przyjął, że w dniu 1 stycznia 1997 r. ubezpieczony równoległe z prowadzeniem działu specjalnego produkcji rolnej prowadził działalność gospodarczą i z mocy art. 2 ust. 2 ustawy o u.s.o.p.d.g. (w brzmieniu sprzed tej daty) podlegał ubezpieczeniu osób prowadzących działalność gospodarczą.

Jest to ustalenie istotne, gdyż z tym dniem, z mocy ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przepisowi art. 2 ust. 2 ustawy o u.s.o.p.d.g. nadane zostało nowe brzmienie. Dotychczasowa jego treść, decydująca o rozstrzygnięciu zbiegu tytułów ubezpieczenia rolniczego z ubezpieczeniem osób prowadzących działalność gospodarczą na rzecz ubezpieczenia z tytułu działalności gospodarczej, została zastąpiona treścią, według której osoby spełniające po dniu 1 stycznia 1997 r. warunki podwójnego ubezpieczenia mogą podlegać ubezpieczeniu społecznemu z tytułu działalności rolniczej, z zastrzeżeniem przypadków określonych w ustawie o u.s.r. Odwołanie do takich przypadków znalazło się we wprowadzonej ustawą zmieniającą przepisie art. 5a ustawy o u.s.r. oraz w art. 2 ustawy zmieniającej z dnia 12 września 1996 r. W związku z art. 5a ustawy o u.s.r. po dniu 1 stycznia 1997 r. powstał stan prawny, w którym podjęcie działalności gospodarczej przez rolnika, spełniającego warunki do ustawowego ubezpieczenia rolniczego, nie powoduje już automatyzmu w objęciu ubezpieczeniem z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Mimo podjęcia takiej działalności nie ustaje bowiem trwające nieprzerwanie od roku ubezpieczenie rolnicze w pełnym zakresie, ale możliwa jest jego zmiana na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej przez oświadczenia rolnika złożone ZUS lub KRUS. Nadal w ubezpieczeniu społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej pozostają rolnicy, których ubezpieczenie z tytułu prowadzenia działalności rolniczej trwało krócej niż rok lub nie było pełne, chyba że wyrażą wolę zmiany ubezpieczenia (wniosek a contrario z art. 5 a ustawy o u.s.r.).

Przepis art. 2 ustawy zmieniającej zawiera inną regulację. Stanowi o możliwo-

ści zmiany tytułu ubezpieczenia w drodze oświadczenia Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych lub Kasie woli podlegania ubezpieczeniu rolniczemu. Oświadczenie to może złożyć rolnik spełniający warunki do podwójnego ubezpieczenia, który z mocy ustawy w dniu 1 stycznia 1997 r. podlegał wyłącznie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Wynika stąd, że przepis art. 5a ustawy o u.s.r. dotyczy sytuacji przyszłych i reguluje kolizję ubezpieczeń mogących powstać wskutek podjęcia działalności gospodarczej, a art. 2 ustawy zmieniającej dotyczy stanów faktycznych powodujących zbieg ubezpieczeń, zastanych w dniu 1 stycznia 1997 r. Inaczej mówiąc, art. 5a ustawy o u.s.r. adresowany jest do osoby objętej ubezpieczeniem rolniczym, podejmującej nową działalność i przez to spełniającej warunki do objęcia ubezpieczeniem z mocy dwu ustaw, zaś art. 2 ustawy zmieniającej - do osoby spełniającej warunki do objęcia ubezpieczeniem z mocy dwu ustaw, lecz objętej ubezpieczeniem na podstawie ustawy o u.s.o.p.d.g.

Mając to na względzie, nie można jednakowo traktować wniosków, o jakich stanowią omawiane przepisy, gdyż ich złożenie wywołuje inne skutki, jak też odmienna jest sytuacja osób uprawnionych do ich złożenia. Rolnik, który w dniu 1 stycznia 1997 r. znajdował się w sytuacji opisanej w art. 2 ustawy przez złożenie oświadczenia, o którym mowa w tym przepisie, dokonuje tylko niemożliwej dotychczas zmiany ubezpieczenia; jako nie pozostający w ubezpieczeniu z tytułu prowadzenia działalności rolniczej musiał - po to by mu podlegać - złożyć stosowne oświadczenie, gdyż bez niego pozostawałby w ubezpieczeniu dotychczasowym. Oświadczenie o wyborze ubezpieczenia, jako konstytutywna przesłanka zmiany ubezpieczenia, wywołuje skutki prawne dopiero od czasu jego złożenia (*ex nunc*). Złożenie oświadczenia decyduje o przystąpieniu do jednego z ustawowych ubezpieczeń i stanowi upoważnienie konkretnej instytucji ubezpieczenia społecznego do wykonywania czynności związanych z ubezpieczeniem, takich jak decydowanie o podleganiu ubezpieczeniu, pobieranie składek, ustalanie prawa do świadczeń i ich wypłacanie. Do czasu złożenia (możliwego po dniu 1 stycznia 1997 r.) przez rolnika prowadzącego działalność gospodarczą omawianego oświadczenia, do wykonywania ubezpieczenia byłby uprawniony wyłącznie ZUS, jako prowadzący ubezpieczenie społeczne z tytułu działalności gospodarczej, zaś bez tego oświadczenia czynności Kasy nie miałyby podstawy prawnej. Stąd konstatacja, że skoro oświadczenie ma być złożone Zakładowi lub Kasie, należy je traktować jako czynność prawną wywołującą skutek po dojściu do tych organów w taki sposób, by mogły zapoznać się z jej

treścią (art. 61 KC). Przemawia za nią również regulacja art. 39a ustawy o u.s.r., zobowiązująca organy ubezpieczeń społecznych do wzajemnego zawiadamiania się o złożonym oświadczeniu.

Reasumując, Sąd Najwyższy przyjął, że możliwa po dniu 1 stycznia 1997 r. zmiana ubezpieczenia społecznego rolnika prowadzącego działalność gospodarczą, objętego z mocy z mocy art. 1 ust. 2 ustawy o u.s.o.p.d.g. (w brzmieniu sprzed tej daty) ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej na ubezpieczenie z ustawy o u.s.r., następuje od miesiąca złożenia oświadczenia przewidzianego art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W stanie faktycznymi niniejszej sprawy zastosowanie znajdował przepis art. 2 ustawy zmieniającej, zatem bez wpływu na jej ocenę pozostawały okoliczności, objęte wskazanymi w kasacji art. 7 ust. 1 pkt 1 i art. 16 ust. 1 ustawy o u.s.r. oraz art. 1 ust. 1 ustawy o u.s.o.p.d.g., związane ze spełnianiem warunków podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Nie były zresztą sporne. O podleganiu rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu miało zdecydować wyłącznie oświadczenie ubezpieczonego. Takie oświadczenie zgłoszone zostało dopiero w styczniu 1998 r., a wcześniej nawet nie została zaskarżona decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o objęciu ubezpieczeniem z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej i jako ostateczna była podstawą decyzji Kasy.

W związku z tym Sąd Najwyższy, nie znajdując usprawiedliwionych podstaw kasacji, oddalił ją (art. 393¹² KPC w brzmieniu sprzed 1 lipca 2000 r.).

=====